

Vad är prostitution? – Infallsvinklar, begrepp, definitioner och avgränsningar

Michael Frühling

Hanna Olsson

Prostitution är en samhällelig företeelse med många olika ansikten i tid och rum. Det är också en kontroversiell företeelse, som under århundradenas gång har varit utsatt för många olika ställningstaganden. Till och med själva grundfrågan, vad är prostitution, besvaras på många olika sätt. Skälet till det är enkelt men samtidigt komplicerat. Studiet av prostitutionen är nämligen beroende av åtminstone fyra faktorer. Grundläggande är de infallsvinklar man har. Dessa hänger ihop med vilka begrepp man använder. Olika begrepp sammankopplas så till definitioner. Slutligen är det av betydelse vilka avgränsningar som undersökaren mer eller mindre medvetet gör.

Hanna Olsson, byrådirektör i socialstyrelsen och sociologen Michael Frühling, har varit sekreterare i prostitutionsutredningen.

NÅGRA TIDIGARE DEFINITIONER

Definitioner i några statliga utredningar

Det arbete som till stora delar har legat till grund för den svenska debatten om prostitution är den sk reglementeringskommitténs betänkande som presenterades år 1910. I kommitténs analys presenterades en syn på prostitutionen som har använts ofta både förr och senare: *Prostitution är liktydigt med prostituerade kvinnor*. Härigenom riktas intresset mot de ofta socialt utslagna kvinnorna, medan männens deltagande i prostitutionen inte görs synligt eller ännu mindre betraktas som ett socialt, mänskligt problem. Det intresse som riktas mot de prostituerade kvinnorna präglas oftast av en kontrollerande och bestraffande inställning från myndigheternas sida.

Reglementeringskommittén beskrev i en inledande text prostitutionen på följande sätt.

Bland mängden av män och kvinnor med lösa och tillfälliga könsförbindelser finns emellertid många sinsemellan mycket olika slag i fråga om graden af sedeslöshet. Alltifrån den jämförelsevis behärskande mannen som blott någon enda gång inlåter sig på en tillfällig förbindelse, och den unga kvinna, som af en eller annan grund någon gång hängifver sig åt dylik förbindelse, gifves det alla möjliga öfvergångar allt intill den ytterlighetsgrupp av individer af båda könen, som vane- eller rent yrkesmässigt hängifver sig åt otukten. Denna ytterlighetsgrupp, hvilken utgör en aldrig sinande hufvudkälla för de smittosamma könssjukdomarnas spridning inom samhället, har sedan långt tillbaka i tiden, när det gäller kvinnorna, i allmänhet sammanfattats un-

I det följande vill vi för vår del söka besvara frågan "Vad är prostitution?" För att göra detta har vi gått igenom en rad tidigare försök, svenska såväl som utländska. Genom att skärskåda tidigare försök kan vi lära oss en del av vilka infallsvinklar, begrepp, definitioner och avgränsningar som man har använt sig av. Det kan säga oss en hel del om hur man betraktat och analyserat prostitutionen i andra tider. Vi får därigenom en bakgrund mot vilken vi kan se vår egen tids ställningstaganden. Kapitlet avslutas med att vi klagör våra egna begrepp och definitioner samt anger de avgränsningar som vi har gjort.

.....
Kampen mot de veneriska sjukdomarna hade i början av seklet en annan innebörd än den har i våra dagar.
.....

der benämningen *prostitution*. De män, som vanemässigt hängifva sig åt dylika könsförbindelser, kunna lämpligen betecknas såsom *prostitutionens stadiga kundkrets*. Af dessa båda grupper är det emellertid närmast den förra, prostitutionen, som af ålder utgjort föremål för samhällets ingripande i sanitärt hänseende. Anledningen härtill har man naturligen att söka i den omständigheten, att de prostituerade kvinnorna ansetts i smittohänseende särskildt farliga.

Kampen mot de veneriska sjukdomarna hade i början av seklet en annan innebörd än den har i våra dagar. Då uppfattades de som farliga sjukdomar med allvarliga följdverkningar, vilket de också var. Det var också de veneriska sjukdomarna som hade föranlett att kommittén hade tillsatts. Hur motiverades då kvinnornas särskilda farlighet?

Möjligheten för kvinnan att utföra könsakten mycket oftare än mannen och utan driffjädern af en stark, sinnlig maning gör nämligen, att en enda smittad kvinna, som yrkesmässigt hängifver sig åt skörlefnad, i allmänhet förmedlar sjukdomens överförande till mångdubbelt flera individer än en till kundkretsen hörande smittad man.

Som grund för myndigheternas stränga kontroll av de prostituerade kvinnorna anfördes alltså könsjukdomarnas utbredning. I samma textstycke belyste man, om än något motvilligt, mannens roll.

Tager man emellertid i betraktande, att kundkretsen är flera gånger talrikare än de prostituerade kvinnorna och i högre grad än dessa senare sprider de smittosamma könssjukdomarna till personer, som stå utanför prostitutionsföreteelsen, så måste man tydligen anse ifrågavarande båda grupper såsom med hvarandra jämbördiga hufvudfaktorer i fråga om dessa sjukdomars utbredning inom samhället.

Denna insikt om männens roll fick dock inga konsekvenser när det gällde definitionsfrågan. Kommit-

téns definition av prostituerad och prostitutionen kom att bli följande:

Med *prostituerad* förstår man en person, man eller kvinna, som vanemässigt skaffar sig inkomster genom lösa och tillfälliga könsförbindelser. Då mannen emellertid högst sällan söker en sådan förvärfskälla, fattas dock ordet närmast såsom liktydigt med en kvinna, som drifver yrkesmässig otukt eller såsom det på svenskt lagspråk blifvit uttryckt, låter bruka sig till skörlefnad; och endast undantagsvis är därför hithörande lagstiftning så affattad, att den träffar jämväl den manliga prostitutionen.

Ordet *prostitution* betyder alltså, då det fattas kollektivt, sammanfattningen af de prostituerade och, då det fattas abstrakt, det lefnadssätt, som kännetecknar dessa. Därjämte används ordet *prostitution*, likaledes i abstrakt bemärkelse, för att beteckna den samhällsföreteelse, som genom nu angivna art av könsförbindelser kommer till uttryck.

De huvudmoment som ingick i definitionen var således promiskuiteten, vanan och förvärvssyftet. Efter en diskussion om svårigheten i att kunna avgränsa fenomenet pekade man på en ur definitionssynpunkt "odiskutabel" form av prostitution – hellyrkesprostitutionen.

I en fotnot gjordes en jämförelse med några internationella definitioner. Den dåtida Federationens¹ anhängares synsätt var tex att varje betald utomäktenskaplig könsförbinelse innebar prostitution. Några andra definitioner citerades.

Prostitutionen är en dubbel handling: handlingen av kvinnan som säljer sig och den av mannen som köper henne (Bridel)

den prostituerade är den som säljer sig till prostitutionen (A de Morsier)

.....
¹"Federationen", som bildades i England år 1875, var en förkortning av det fullständiga namnet "Brittiska, kontinentala och allmänna federationen för upphävande av prostitutionen såsom legaliserad eller tolererad institution." Federationen utgjorde en viktig kraft i den sk abolitionistiska rörelsen, som syftade till att bekämpa prostitutionens reglementering i skilda europeiska länder. En avdelning av "Federationen" bildades i Sverige år 1877 och utgav under åren 1878–1909 tidskriften "Sedlighetsvännen".

.....
Det existerar en samhällsföreteelse som man kallar prostitution och i hvilken som handlande parter ingå ej allenast de skörlefvande kvinnorna utan jämväl deras kunder.
.....

De senare definitionerna avvisades emellertid. Visserligen var de enligt kommittén språkligt korrekta men man ansåg att de inte var användbara i en undersökning om "den yrkesmässiga otukten".

En av ledamöterna i kommittén, professor J E Johansson kritiserade i ett särskilt yttrande bla kommitténs synpunkt att lösdriverilagen skulle omfatta de helyrkesprostituerade kvinnorna. I sin kritik angrep han inte bara att myndigheter skulle kontrollera de prostituerade kvinnorna utan han attackerade också kommitténs bristande helhetsuppfattning av problemet. Han beskrev utvecklingen på följande sätt.

Ord, som beteckna en sköka finner man i öfverflöd hos folk på alla kulturstadier. Med tilltagande utveckling lär sig människan att abstrahera och generalisera. Man insåg, att det finnes vissa gemensamma drag i de olika skökornas lefnadssätt och uppträdande. Man upptäckte, skulle man kunna säga, att skökorna 'bedrifva prostitution'. Man lärde sig också att med ett kollektivord beteckna samtliga skökorna på en ort osv. Ännu så länge hade ordet prostitution och dess synonymer användning uteslutande i fråga om kvinnor. Först sent och knappast ännu för vår upplysta tid har det klarnat att det existerar en *samhällsföreteelse, ett slags institution i samhället, som man kallar prostitution och i hvilken som handlande parter ingå ej allenast de skörlefvande kvinnorna utan jämväl deras kunder.*

Johansson påpekade således skillnaden mellan de prostituerade kvinnorna och företeelsen prostitution. Genom att mannen uppfattas som en handlande part i sammanhanget blir också de olika värderingarna av mannens respektive kvinnans deltagande i prostitutionen synliga. Johansson fortsatte:

Emellertid, man hade på ett tidigt utvecklingskede börjat tillämpa vissa förfaringssätt med skökor. Dessa förfaringssätt upptecknades som

lagar, hvilka naturligt nog hufvudsakligen voro riktade mot den kvinnliga parten och voro ett uttryck för den frie mannens förakt för skökan och slafvinnan.

Johanssons påpekande från 1910 känns aktuellt även år 1980.

I våra dagar har man kommit så långt att *ojämnheten i behandlingen af den kvinnliga och den manliga parten i prostitutionsföreteelsen börjar falla i ögonen.*

1936

En senare statlig utredning som aktualiserade prostitutionsfrågan var befolkningskommissionen (SOU 1936: 59) med sitt Betänkande i sexualfrågan. Kommissionen behandlade sexualfrågan i vid mening och tog också upp bekämpandet av de veneriska sjukdomarna. I det sammanhanget formulerade man en ny definition av prostitutionen:

Då den form av sexuell promiskuitet, som kallas prostitution – dvs könsförbindelser, ingångna för tillfället, utan egentligt personval, åtminstone från den prostituerade partens sida, och mot betalning från den andra, så gott som alltid manliga partens sida – ...

Detta var en definition som till skillnad från tex reglementeringskommitténs hade sin utgångspunkt i könsförbindelsen. Härigenom gjordes två parter synliga, den prostituerade och mannen. Den förra ansågs kännetecknad av avsaknad av personval och den senare av köpet; mannen som den betalande.

1953

I betänkandet (SOU 1953: 14) "Förslag till Brottsbalk" behandlade straffrättskommittén bla brott rörande koppleri. Någon definition av företeelsen gavs inte. Ordet prostitution förekom inte heller i lagtexten. I denna användes ordsammanställningen "otuktigt lefnadssätt". Kommittén skrev:

Med otuktigt lefnadssätt åsyftas vanemässiga utomäktenskapliga förbindelser av tillfällig natur, i främsta rummet den mer eller mindre yrkesmässiga, kvinnliga eller manliga prostitutionen.

1962

I betänkandet (SOU 1962: 22) Samhällsfarlig asocialitet behandlades också ämnet prostitution. Några närmare definitioner eller andra avgränsningar gavs inte.

1973

Brottskommissionen behandlade i sitt betänkande (Ds Ju 1973: 5) Åtgärder för att bekämpa brottsligheten och förbättra den allmänna ordningen prostitutionen i samband med avsnitten om sexklubbar och poseringsateljéer. Några egna definitioner eller avgränsningar gjordes inte. Däremot påpekades följande:

Det bör framhållas att tillfälliga könsförbindelser, oavsett om de sker mot vederlag inte är straffbara utan att så är förhållandet endast med de former av främjande och utnyttjande av tillfälliga könsförbindelser som tidigare nämnts.

1976

Sexualbrottsutredningen hade bla. om än mera i förbigående, till uppgift att behandla koppleribestämmelserna. Utan att uttryckligen diskutera frågan gav man i sitt betänkande (SOU 1976: 9) en delvis ny definition när det gällde prostitutionen, dock utan att nämna ordet prostitution. I förslaget till ny koppleriparagraf användes uttrycket "tillfälliga sexuella förbindelser mot betalning" i stället för brottsbalkens "annans otuktiga levnadssätt".

SYNPUNKTER PÅ DEFINITIONSFRÅGAN

Det som är mest slående i den av oss gjorda genomgången av definitioner av prostitution är att man så sällan har gjort skillnad mellan fenomenet prostitution med minst två parter inblandade och den prostituerade kvinnan. Medvetet eller omedvetet är det främst om henne de skilda författarna talar när de beskriver prostitutionen i samhället. Johansson i reglementeringskommittén beskrev den historiska utvecklingen av begreppet så att man med ett sammanfattande ord – prostitution – kom att beteckna samtliga skökor på en ort. Även om köparen skymtar fram ibland är det endast perifert och både tanke- och definitionsmässigt är det på den kvinnliga

.....
Även om köparen skymtar fram ibland är det endast perifert och både tanke- och definitionsmässigt är det på den kvinnliga parten man tänker när man talar om prostitution. Samhällskontrollen eller föraktet riktas mot kvinnogruppen.

.....
parten man tänker när man talar om prostitution. Samhällskontrollen eller föraktet riktas mot kvinnogruppen.

Genom glidningar har ordet ibland även kommit att omfatta manlig homosexuell prostitution, även om detta historiskt har varit mindre vanligt. Torsten Eriksson påpekade redan år 1937 med förvåning att ordet prostitution endast hade använts om kvinnor, även om manlig homosexualitet varit omfattande under vissa epoker: "och dock hade den homosexuella manliga prostitutionen i senantiken och medeltidens första sekel en omfattning, som enligt prostitutionsforskningens två berömda historiker Lacroix och Bloch icke var mindre än den kvinnliga. Även om begreppet prostitution kommit att omfatta homosexuell prostitution, förtydligas detta ibland genom att man lägger ordet manlig före. Ett viktigt påpekande som Eriksson gjorde var att historiskt hade prostitutionsbegreppet i huvudsak byggt på promiskuiteten. Han tolkade den senare benägenheten att ta in betalningsmomentet i definitionen som ett uttryck för kvinnoemancipation.

Indelning av de olika definitionerna

De av oss genomgångna definitionerna kan indelas i tre olika grupper:

1. Utifrån fenomenet prostitution med minst två personer, en köpare och en säljare, inblandade.
2. Utifrån den som köper.
3. Utifrån den som säljer.

Några av definitionerna talar klart och entydigt om två parter. En av definitionerna utgår från köparen. De övriga definitionerna är inte lätta att entydigt indela men i stort sett kan de sägas höra till grupp 3.

dvs de är antingen uttalat eller outtalat skrivna utifrån den som säljer.

Definitioners betydelse

Är detta med definitioner endast en lek med ord eller får det några konsekvenser för synsätt och tänkande när man vill undersöka och förklara en viss företeelse? När det gäller prostitution hävdade Johansson redan år 1910 att definitionsfrågan inte är en detalj som kan skjutas åt sidan utan snarare något av en huvudfråga. Genom att innefatta köparna i sin definition av prostitutionen visade han på den perspektivförskjutning som blir följden jämfört med att man endast "ser" säljarna (de prostituerade).

Skulle samtliga kunder, exempelvis af omtanke om samhällets bästa, afbryta sina förbindelser med de skörlefvande kvinnorna, så existerade ej längre samhällsföreteelsen prostitution.

Beroendet av sättet att fråga får vi skilda svar. Ställs blott vissa frågor, "osynliggörs" aspekter av fenomenet prostitution. Genom att inrikta intresset på de prostituerade kvinnorna – hur och varför det är möjligt att prostituera sig – kommer svaren att handla om kvinnors möjligheter att försörja sig, deras sociala och ekonomiska problem. Att tala om hur en efterfrågan besvaras kan dock inte belysa fenomenet fullständigt. Den centrala frågan för att förstå företeelsen måste handla om det man köper, dvs "behovet" av sexualitet. Och svaret på den frågan handlar inte om försörjningsmöjligheten för vissa kvinnor utan om de mellanmänniska relationerna mellan män och kvinnor och mäns sexualitet. Vilka möjligheter ges det i samhället att utveckla positiva sexuella relationer och hur kan man förklara den skillnad mellan könen som i tex det svenska samhället gör att det i huvudsak är männen som uppträder som köpare och kvinnor som säljare? I

.....

I stället för att i huvudsak gälla prostituerade kvinnor som ett problem måste prostitutionsfrågan med nödvändighet handla om könsroller och sexualitet i ett visst samhälle.

.....

stället för att i huvudsak gälla prostituerade kvinnor som ett problem måste prostitutionsfrågan med nödvändighet handla om könsroller och sexualitet i ett visst samhälle.

Synen på de prostituerade

Det är av intresse att något närmare beröra vad de redovisade definitionerna säger om säljarna, dvs i huvudsak de prostituerade kvinnorna. Kan det säga oss något om den syn som har varit förhärskande i det västerländska samhället när det gäller prostitution? Och kan det säga något om relationen mellan köpare och säljare?

De punkter som återkommer i beskrivningen av de prostituerade kvinnorna är i huvudsak följande:

1. Förvärvssyftet, dvs det ekonomiskt materiella utbytet.
2. Avsaknaden av personval och som konsekvens känslomässig likgiltighet.
3. Offentligheten.
4. Vanan, kontinuiteten, graden av "yrkesmässighet".

Genom att inrikta sig på dessa punkter fokuserar man på kvinnan och anstränger sig för att på olika sätt söka avgränsa ett "prostitutionsbeteende" skilt från ett "normalt beteende". Och sådana gränsdragningar kan självfallet diskuteras. Så kan tex ett visst personval ske både vid gatuprostitution och andra former av prostitution. Likaså kan det undantagsvis uppstå någon form av känslomässig kontakt mellan köpare och säljare om dessa träffas mer eller mindre återkommande.

Men detta får inte skymma det centrala momentet i prostitutionen, nämligen att den ena parten mot ekonomisk/materiell ersättning utbjuder sin kropp eller sina handlingar för någon annans sexuella syften.

I flera av definitionerna framhålls den *passiva* hållningen hos den prostituerade. Som objekt tillhandahåller/bjuder hon ut sin kropp för någon annans "behov". Det handlar följdriktigt inte om egen behovstillfredsställelse, känslomässigt eller sexuellt.

.....
Det motsägelsefulla med prostitutionen är att det i huvudsak är kvinnan som bestraffas för en sexualitet som hon själv inte känner eller ger uttryck för. Det är hon som benämns promiskuös och föraktas.
.....

Man skulle kunna se den heterosexuella prostitutionen med mannen som köpare och kvinnan som säljare som den yttersta formen för de traditionella könsrollernas sexuella innebörd, mannen är subjekt och kvinnan objekt. Hon finns till för mannens lust. Det motsägelsefulla med prostitutionen är att det i huvudsak är kvinnan som bestraffas för en sexualitet som hon inte själv känner eller ger uttryck för. Det är hon som benämns promiskuös och föraktas, inte mannen. Hur djupt rotat ett sådant synsätt är kan man få en uppfattning om när man ser vilken överförd betydelse ordet prostitution har i det svenska språket.

I redovisade lexikala definitioner betyder "prostituera sig" bla dels att 1) mot betalning ingå könsförbindelse, dels 2) offentligen prisge, blottställa, skämma ut, kompromettera, vanhelga, vanära, besudla, oskära och befläcka. Den känslomässiga laddning som ligger i dessa ord kan ge en uppfattning om i vilken hög grad man har tagit avstånd från "de icke ärbara kvinnorna". Mannen blir varken besudlad eller befläckt i motsvarande grad i sin kontakt med en prostituerad.

VÅR DEFINITION AV PROSTITUTIONEN

Definitioner av prostitution kan, som vi tidigare har visat, indelas i olika grupper, dels de som tar sin utgångspunkt i att det gäller två parter, dels de som utgår från endast den ena parten (antingen köparen eller säljaren). Vi anser att den förstnämnda gruppen av definitioner är att föredra då den syftar till att täcka hela fenomenet och inte bara se den ena parten (oftast säljaren/den prostituerade). Förutom att det gäller åtminstone två parter måste deras beteende avgränsas så att icke vad som helst karakteriseras som prostitution. Följande definition skall därför dels ses som ett uttryck för vår infallsvinkel

att prostitutionen är ett socialt fenomen, dels tjäna som en avgränsning mot en alltför vid innebörd av ordet.

Prostitution – som till innehåll och former präglas av de existerande samhällsförhållandena – föreligger när minst två handlande parter under marknadsmässiga betingelser köper respektive säljer fysiskt tillträde till kropp eller andra sexuella handlingar.

Den ena parten, köparen, köper sig således fysiskt tillträde till den andra partens kropp eller förfoganderätt över vissa av den andra partens fysiska beröringar för egna sexuella syften under en viss tid. Den andra parten, den prostituerade, säljer fysiskt tillträde till sin kropp eller förfoganderätten över vissa fysiskt berörande handlingar för köparens sexuella syften under viss tid.

Den transaktion som prostitutionen innefattar betalas vanligen i pengar, men även andra betalningsmedel kan förekomma.

Vi är medvetna om att vår definition inte löser alla frågor när det gäller avgränsningen.

Med vår definition betonar vi att prostitutionen är ett samhälleligt fenomen med samhällliga orsaker. Det betyder också att företeelsen har sin samhälliga historia. Till de ojämförligt viktigaste bland dessa förhållanden har hört och hör fortfarande de könsroller och sexuella mönster som olika samhällen uppvisar.

Vilken funktion har de "marknadsmässiga betingelserna" för en avgränsning av vad som är prostitution. Termerna rymmer två viktiga punkter. För det första att de två direkt inblandade parterna i (åtminstone) formell mening är "fria" och obundna av varandra. Det betyder att säljaren "äger friheten" att sälja tillträde till sin kropp eller förfoganderätten under viss tid över vissa av sina handlingar för köparens sexuella syften. Och omvänt att köparen har "friheten" att köpa tillträde till säljarens kropp eller förfoganderätten över vissa av säljarens

.....
Med vår definition betonar vi att prostitutionen är ett samhälleligt fenomen med samhällliga orsaker. Det betyder också att företeelsen har sin samhälliga historia.
.....

handlingar för sina egna sexuella syften. Vår definition innebär också att en klar avgränsning görs gentemot äktenskapsförhållanden. Det finns de som hävdar att också inom äktenskapet förekommer "prostitutionsliknande" transaktioner eller att själva äktenskapet som sådant är detsamma som prostitution, åtminstone för kvinnan. Vi tar inte här ställning till dessa påståenden i sig, men genom vår definition avgränsar vi oss medvetet från att utsträcka begreppet prostitution till äktenskapliga förhållanden. Det råder dock inte vattentäta skott mellan prostitutionsförbindelser och andra mellanmänskliga relationer.

För det andra innebär termerna att det gäller en "efterfrågan" och ett "utbud" där priset för den transaktion som prostitutionen utgör är relaterat till dessa förhållanden. Exakt hur det är relaterat blir också beroende av vissa samhällsförhållanden.

PROSTITUTIONENS FYRA GRUNDLÄGGANDE TYPER

Genom vår definition av prostitution har vi velat undvika att reducera ett fenomen som har minst två inblandade parter till enbart den prostituerade kvinnan. Men det är också viktigt att inte reducera fenomenet prostitution till blott en av de fyra grundläggande typer som kan finnas. Dessa fyra grundläggande typer ges av de möjliga kombinationer som kan uppstå beroende på vem av parterna som är köpare respektive säljare samt vilken sexualitetsinriktning – hetero- eller homosexuell – som det gäller. *Figur 1* visar prostitutionens fyra grundläggande typer.

Med hjälp av figur 1 kan man se att det som de tidigare redovisade definitionerna i huvudsak har gått ut på är att söka finna gränsen för när man kan anse att en kvinna som säljare/prostituerad deltar i heterosexuell prostitution (typ I i figur 1). De flesta av de tidigare definitionerna har knappast sökt göra reda för samtliga fyra typer av prostitution. Vad figuren tydliggör är emellertid de skilda typernas (möjliga) existens där dominansen av en eller flera typer i ett visst samhälle också måste förklaras och inte endast tas för given. Som hjälp vid beskrivningen och analysen av den i det svenska samhället

Figur 1. Prostitutionens fyra grundläggande typer.

		KÖPARE	
		Man	Kvinna
SÄLJARE	Kvinna	heterosexuell I	homosexuell III
	Man	homosexuell II	heterosexuell IV

- Typ I är heterosexuell prostitution med män som köpare och kvinnor som prostituerade.
- Typ II är homosexuell prostitution mellan män.
- Typ III är homosexuell prostitution mellan kvinnor.
- Typ IV är heterosexuell prostitution med kvinnor som köpare och män som prostituerade.

"vanliga" prostitutionen, dvs den heterosexuella typen med män som köpare och kvinnor som säljare, bör man tex ställa vissa "motfrågor": Varför tycks homosexuell prostitution mellan kvinnor inte förekomma? Och varför tycks så sällan heterosexuell prostitution med kvinnor som köpare och män som säljare förekomma?

Vår rapport tar i praktiken endast upp två av de fyra grundläggande prostitutionstyperna, nämligen dels den heterosexuella prostitutionstypen med män som köpare och kvinnor som prostituerade, dels den homosexuella prostitutionen mellan män. Den förstnämnda av dessa två typer behandlas utförligast. Att vi inte närmare berör de två övriga prostitutionstyperna beror framför allt på att dessa har mycket liten omfattning i Sverige.

Vissa andra prostitutionsbegrepp

Mot bakgrund av vår allmänna prostitutionsdefinition samt påpekandet om att prostitutionen har fyra grundläggande typer vill vi introducera ytterligare några begrepp som vi i fortsättningen kommer att använda.

Ett är begreppet *prostitutionsform*. Termen syf-

tar på just de många och varierande former av prostitution som kan förekomma inom ramen för var och en av de fyra grundläggande typerna.

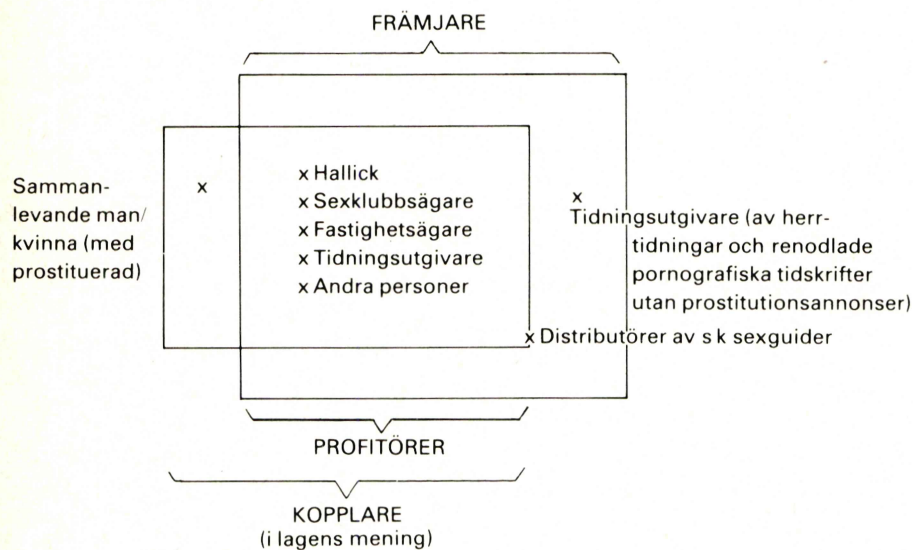
Ett exempel kan klargöra. Inom den heterosexuella prostitutionstypen med män som köpare och kvinnor som prostituerade förekommer i dag i Sverige en rad olika former som gatuprostitution, sexklubsprostitution, hotellprostitution, osv. Vad som ger upphov till de skilda formerna är ett eller flera av följande tre förhållanden som var för sig eller i skiftande blandningar ger formerna deras "namn".

1. Kontaktsättet eller kontaktplatsen för de två parterna.
2. Den plats där själva det sexuella umgänget äger rum.
3. Betalningssättet.

När det gäller tex *gatuprostitutionen* är det huvudsakligen kontaktplatsen som ger denna form dess "namn". Den prostitutionsform som brukar kallas för *ateljé- eller massageinstitutsprostitution* är främst bestämd genom utförandeplatsen. *Sexklubsprostitution* får sitt namn därför att prostitutionförbindelsen äger rum i anslutning till sexklubb. *Hotell- och restaurangprostitutionen* bestäms av att kontakten sker på hotell eller restauranger. Sk *call-girl-prostitution* får sitt namn av kontaktsättet men också i viss mån av betalningssättet (oftare dyrare än andra prostitutionsformer). *Hamnprostitution* och *parkprostitution* får sina resp namn av att prostitutionförbindelserna äger rum i hamnar respektive parker, osv.

Enligt vår definition utgör köparen och den prostituerade de två parter som konstituerar prostitu-

Figur 2. Tänkbara indirekta parter i prostitutionen

Några kommentarer till figuren:

Hallick är en person som den prostituerade har en djupare personlig relation till, i varje fall inledningsvis av kärlekskaraktär. Med fastighetsägare förstås här sådan som medvetet hyr ut lokaler där prostitution förekommer. Med tidningsutgivare menas sådan som låter införa prostitutionsannonser. Med sammanlevande (till prostituerad) avser vi här det *undantagsfall* då den sammanlevande inte

på något som helst sätt främjar prostitutionen utan i stället förhåller sig helt neutral eller är negativ till prostitutionsverksamheten. Vi vill betona att detta är rena undantagsfall. Sexguider är ett slags periodiskt utkommande skrifter som främst innehåller "kontaktannonser". Bland kontaktannonserna finns sådana som är direkta prostitutionsannonser.

tionen. De är prostitutionens direkt inblandade parter, eller vad vi ibland kommer att kalla de *direkta parterna*. Förutom de direkta parterna kan det också finnas en eller flera *indirekta parter*. Dessa är personer som mer eller mindre indirekt är inblandade i prostitutionen. Bland de indirekta parterna kan man urskilja tre olika grupper. Till gruppen *kopplare* räknar vi sådana som just i lagens mening är kopplare, dvs de skall vanemässigt främja eller utnyttja prostitutionen (enligt bestämmelserna i brottsbalken). En annan grupp utgörs av *profitörerna*. Dessa tjänar mer eller mindre indirekt pengar på viss prostitution utan att de för den skull i lagens mening måste vara kopplare. En hel del profitörer är också kopplare, men de behöver inte vara det. En sista grupp är *främjare* av prostitution. Dessa är personer som genom sin verksamhet på mycket olika sätt kan sägas främja prostitution (inte nödvändigtvis i enlighet med vad brottsbalken menar med främjande). I vissa fall behöver inte främjarna tjäna pengar på prostitutionen. Oftast gör de dock detta och kan därmed samtidigt benämnas profitörer. För att sammanfatta: Främjare är alla som kan sägas just främja prostitution. Profitörer tjänar pengar på prostitution. De främjar därigenom också prostitutionen och är följaktligen en "undergrupp" bland främjarna. Kopplarna är de som i lagens mening vanemässigt främjar eller utnyttjar prostitution. Kopplarna är också en "undergrupp" till främjarna. De kan också vara profitörer – men de behöver inte i alla lägen vara det.

Figur 2 vill visa på de indirekta parter som kan finnas i prostitutionen. Den vill också åskådliggöra de överlappningar respektive skillnader som kan föreligga mellan främjare, profitörer och kopplare.

REFERENSER

1. Underdånigt betänkande angående åtgärder för motarbetande af de smittosamma könssjukdomarnas spridning, afgifvet af den af Kungl. Maj:t den 6 nov. 1903 för ändamålet tillsatta kommittén, Stockholm: Isaac Marcus Boktryckeri, 1910.
2. Prostitution och lösdrifvarlagen, utgifven av Svenska föreningen för moderskydd och sexualreform, Stockholm: Oscar Eklunds Boktryckeri, 1912.
3. Statens Offentliga Utredningar 1936: 59, 1953: 14, 1962: 22 och Departementsstencil Ds Ju 1973: 5

Marianne Kärre, frilansjournalist, tidigare mångårig medarbetare i Dagens Nyheter om sin bok:

Invandrare i vård, skola, barnomsorg

"Sverige idag är bara ett av alla de länder som börjar likna hela världen i miniatyr. Nu finns här över 100 olika språk och nationaliteter. Vart 4:e barn som föds idag har någon förälder med "utländsk bakgrund". Att lära mer om varandras kulturella bakgrund blir allt nödvändigare. Den här boken gör inte anspråk på att ge "invandrarkunskap". "Invandrare" är individer, olika sinsemellan, här av olika skäl. En bok kunde skrivas om var och en av dem. Denna ger konkreta exempel på vad som händer, vad som borde och inte borde hända i mötet mellan människor från olika kultur, med olika tro, språk, seder, erfarenheter och värderingar."

Eva Olkiewicz, Ake Ström, Karin Wallin medverkar med egna avsnitt.

Bokfakta: Intervjuer med invandrare om hur de ser på och bemöts i samhällets vård, omsorg och service.

Andra som arbetat länge bland invandrare berättar hur de försöker klara kulturkonflikter, och språkförbistring i vardagsjobbet.

Boken är också den första breda faktsamlingen i ett lätthanterligt format om tolkfrågor, svensk invandringspolitik, ny lagstiftning, reformer, och åtgärder i praktiken.

Best.nr 24-29689-9

 ESSELTE STUDIUM

Norra regionen UMEA 090/13 70 00
 Östra regionen STOCKHOLM 08/52 06 60
 Västra regionen GÖTEBORG 031/17 99 30
 Södra regionen MALMO 040/770 70